

Posudek oponenta bakalářské práce

Název práce: Sebevražda u Platóna a Aristotela

Autorka: Tereza Lichancová

Oponent: Mgr. Stanislav Synek, Ph.D.

Předložená práce je autorčiným druhým pokusem o zpracování tématu sebevraždy u Platóna a Aristotela. Ocenit je třeba to, že se autorka více drží tématu a věnuje relativně dost pozornosti vybraným pasážím z Platóna i Aristotela. Také více pracuje s relevantní sekundární literaturou, byť v omezeném rozsahu (viz níže body 4 a 5).

Positivní posun oproti první verzi je znatelný, přesto má ale text stále výrazné nedostatky:

1. Není jasné, na jakou otázku vlastně autorka hledá odpověď, neboť v úvodu (s. 6–7) čteme:

„Zodpovězeny budou následující otázky: Jak se Platón dívá na sebevraždu? Je možné sebevraždu omluvit či dokonce doporučit? Proč není třeba se smrti bát? Je duše nesmrtelná? Měli bychom již za života pečovat o svou duši? Jak podle Platóna vypadá dobré žití? Dá se Sókratova smrt považovat za sebevraždu? Jak Platón vnímá vraždu? V kapitolách věnovaných Aristotelovi (...) [se zaměřím] na následující otázky: Jak Aristoteles vnímá sebevraždu? Je podle něj možné v některých případech sebevraždu ospravedlnit? Kdy je podle Aristotela sebevražda statečná a kdy zbabělá? Co podle Aristotela znamená dobré žití? Kdy jedná člověk dobrovolně a kdy nedobrovolně?“

Tato neukotvenost zkoumané otázky se negativně propisuje do celku práce.

2. Práce s primárními texty jen velmi zběžná a nepozorná: autorka zůstává u jednoduchých tezí, které ji dovádějí k rozporným (či matoucím) tvrzením:

- (a) Na s. 8 se píše: „Platón odsuzuje jakoukoli nepřirozenou a násilnou smrt.“ Tuto tezi autorka přejímá od J. Viewegha (*Sebevražda a literatura*), přestože zcela zjevně odporuje tomu, co dále sama u Platóna nachází (např. s. 21; viz bod 2c níže; srov. *Leg.* 871a–e).
- (b) Když autorka polemizuje o tom, zda je Sókratova smrt vypitím bolehlavu sebevraždou či nikoli, říká nejprve, že Sókratés vypil jed dobrovolně (s. 13), pak že to jednoznačně není dobrovolné, neboť je to forma „trestu smrti, nikoliv záměrné usmrcení sebe sama“ (s. 14), aby nakonec znovu prohlásila, že „Sókrates zemřel vznešenou a důstojnou smrtí“, z čehož prý (podle R. G. Freye) vyplývá, že „sebevražda nemusí být hanebná a nedůstojná.“ Dále v textu se pak o Sókratově smrti hovoří jako o sebevraždě (např. s. 17). Jaké stanovisko nakonec autorka v této věci zastává a proč?
- (c) Při interpretaci *Zákonů* autorka píše: „Podle toho, jak se Platón vyjadřuje o sebevraždě a o vraždě, nevidí mezi těmito akty příliš velký rozdíl, až na to, že sebevražda je v některých případech zřejmě přípustná.“ (s. 21) Z toho tedy plyne, že dle autorky je rozdíl mezi vraždou a sebevraždou jen v tom, že sebevražda je za určitých okolností přípustná, zatímco vražda není přípustná. To ale odporuje větě uvedené o dva odstavce výše (s. 21): „(...) pokud se [vrah] někdy [do obce] vrátí, kdokoliv má právo ho beztrestně zabít.“ [zvýraznění StS]

3. Autorka se dopouští řady větších či menších dezinterpretací:

- (a) Na s. 24 autorka píše o občanské statečnosti: „Podle něj [=Aristotela] je statečný i takový člověk, který dobrovolně ukončí svůj život pro něco krásného.“ To je příliš zjednodušující a zavádějící tvrzení. Jít dobrovolně do války přece není totéž co sebevražda.
- (b) Nejasná je věta týkající se donucování k boji: „Když jsou vojáci nuceni svými veliteli, aby nebojácně postupovali vpřed, musí být stateční právě proto, že statečnost je krásná vlastnost, ne proto, že se to v boji musí.“ (s. 24). To je matoucí formulace. Aristotelés jasně píše, že voják, který podstupuje nebezpečí z donucení, není statečný (viz *EN* III 11, 1116a30–1116b3).
- (c) Při interpretaci *EE* 1215b15–20 autorka posunuje význam pasáže: „[Aristotelés] píše, že někdy v životě mohou nastat „takové události, kvůli kterým by se člověk života vzdal, kupříkladu nemoc, prudká bolest či zimniční stav.“ Jestliže tedy člověk onemocní závažnou nevléčitelnou nemocí, která mu působí velké bolesti, je to podle Aristotela dostatečně dobrý důvod se zabít.“ (s. 26) – To z pasáže neplyne, její vyznění je jiné: Aristotelés jen říká, že *pokud* by takový člověk dostal možnost volby, raději *by zvolil* nikdy se nenarodit (jak sama autorka uvádí). To vůbec neznamená, že nevléčitelná nemoc je podle Aristotela „dostatečně dobrý důvod se zabít“.
- (d) Na s. 28 se píše: „Sebevražda byla běžnou smrtí řeckých filosofů.“ Opírá se přitom (pravděpodobně) o větu z Landsbergovy eseje, která zní: „Stačí si přečíst Diogena Laertia, aby si člověk udělal obraz, že sebevražda byla téměř normální smrtí řeckých filozofů od Empedokla až po helenistickou dobu.“¹ Za prvé, je zde poměrně velký interpretační posun. Za druhé, pokud chce autorka něco takového tvrdit, měla by se opřít o spolehlivější zdroje.

¹P. Landsberg, *Zkušenost smrti*, Praha: Vyšehrad 1990, s. 179.

4. Co se týče sekundárních textů, chybí zde zahraniční studie, které se daným tématem přímo zabývají (např.: Miles, M. (2001). *Plato on Suicide* ("Phaedo" 60C-63C). *Phoenix*, 55(3/4), 244–258. James Warren. (2001). *Socratic Suicide*. *The Journal of Hellenic Studies*, 121, 91–106). Tyto studie bývaly mohly autorce pomoci s hlubší a koncentrovanější analýzou vybraných textů. Místo toho autorka volí texty a myslitele, kteří se tématu sebevraždy věnují buď na obecné rovině (Landsberg, Masaryk aj.), nebo řeší otázky, které jsou pro téma předložené práce v zásadě irelevantní (např. K. Kosík, který se zabývá Palachem; J. Viewegh apod.). Cílem práce nebylo zpracovat téma sebevraždy obecně, ale u vybraných autorů. Autorka se místo srovnávání s křesťanskou, stoickou či Kantovou perspektivou měla detailněji zabývat analýzou primárních a (relevantních) sekundárních textů.
5. Když autorka používá a cituje relevantní sekundární literaturu (Š. Špinka, J. Jirsa, J. Jínek a další), pracuje s ní bez hlubšího porozumění a není schopná začlenit tyto jiné výklady do vlastního smysluplného textu. Když např. cituje studii Š. Špinky (s. 12) a jeho pohled na zákaz sebevraždy v dialogu *Faidón*, není Špinkův výklad nijak blíže okomentován ani zasazen smysluplným způsobem do vlastního výkladu autorky. Citace pak působí ryze ornamentálně: pointa Špinkovy interpretace není v bakalářské práci věcně vůbec zohledněna.
6. Práce má i jazykové a formální nedostatky:
 - (a) Text je na několika místech nespojitý, některé odstavce na sebe vůbec nenavazují ani věcně, ani syntakticky (např. s. 26, odstavce 2., 3. a 4.).
Příklad odstavce, v němž se průběžně mění podmět, takže celkové sdělení je nanejvýš matoucí: „Platón také popisuje co se má se sebevrahem po smrti stát. Po jeho smrti mají být vykonány určité očistné rituály, není ale jasné jaké. Je proto potřeba, aby se nejbližší příbuzní zeptali vykladačů a podle toho jednali. Pohřbení mají být sami a v blízkosti nesmí být pohřben nikdo další. Má být pochován na neplodných a bezejmenných místech a hrob nesmí být označen jeho jménem.“ (s. 20)
 - (b) Při přebírání citace z článku J. Jirsy autorka zaměňuje *Obranu Sókrata* a *Kritón*, viz pozn. 50, str. 17. Navíc užívá zkratky „tamt.“, ačkoli obvyklejší je používat u primárních zdrojů zkratky konkrétních děl (*Apol.*, *Crit.* apod.).

Otázky k obhajobě:

1. Mohla by autorka vyložit, zda považuje Sókratovu smrt za sebevraždu (a proč)? (viz výše bod 2b).
2. Platí teze (citovaná výše), že Platón odsuzuje jakoukoli nepřírozenou a násilnou smrt?
3. Mohla by autorka vyložit své tvrzení na s. 25, že podle Aristotela je sebevražda „v některých případech přípustná, např. úmrtí ve válce“?
4. Mohla by autorka vyložit, jak Aristotelés chápe rozdíl mezi pravou statečností a občanskou statečností?

Celkové hodnocení. Vzhledem k výše uvedeným nedostatkům je předložená práce na hranici přijatelnosti: není jasné, na jakou otázku chce autorka odpovědět, chybí koncentrovanější analýza a interpretace primárních textů, práce se sekundární literaturou je na základní úrovni. Nicméně pokud bude autorka na obhajobě schopna uspokojivě zodpovědět výše uvedené otázky, navrhuji celkové hodnocení „dobře“.

Mgr. Stanislav Synek, Ph.D.